

AZ IFRS 9 BEVEZETÉSÉNEK TAPASZTALATAI A BANKSZÉKTORBAN

Gulyás Éva – Somogyi Cintia¹

2018-tól a hitelintézetek legtöbbje az IFRS-ek szerint köteles elkészíteni beszámolóját. Az áttérés elvárt hatása az összehasonlíthatóság növelése, valamint az adminisztrációs terhek csökkentése. Tanulmányunkban megvizsgáltuk, hogy a válaszadók tapasztalatai alátámasztják-e az elvárások megvalósulását. A korábbi felmérések és saját tapasztalataink alapján 2018 nyarán kérdőív segítségével mértük fel a bankoknak az IFRS 9 bevezetésével kapcsolatos tapasztalatait.

Kutatásunk árnyalja a korábbi eredményeket, amelyek szerint az áttérés sikerességét a magyar nyelvű szakirodalom rendelkezésre állása, az észszerű határidők biztosítása, valamint a megfelelő GAP-analízis biztosítja, míg nehézséget az ismeretek hiánya és az egyszeri magas átállási költségek jelentik.

Jelentős különbséget tapasztaltunk attól függően, hogy az adott bank az IFRS 9-re való áttérés előtt készített-e már IFRS-ek szerinti egyedi beszámolót. A legnagyobb kihívást az IT-rendszer kiforratlansága jelentette, míg a legfontosabb számviteli kihívások közé az értékvesztés, az SPPI-tesztek és az adózási kérdések kerültek.

A megkérdezett hitelintézetek szakértőinek véleménye a válaszok alapján nem igazolta az IFRS-ek és az IFRS 9 bevezetésével elvárt előnyöket, a hátrányokat hangsúlyosabbnak tekintették.

JEL-kódok: G21, G23, G28, M41

Kulcsszavak: számvitel, bankrendszer, szabályozás, pénzügyi instrumentumok

1. BEVEZETÉS

A 2018-as év a hazánkban működő hitelintézetek legtöbbje számára kiemelkedő jelentőségű volt, hiszen ettől az évtől kezdve – kevés kivételtől eltekintve – valamennyi hitelintézet az IFRS-ek szerint köteles elkészíteni számviteli beszámolóját (Mészáros, 2015). Az új előírás a hitelintézetek azon részének, amelyeknek vala-

¹ *Gulyás Éva* a Budapesti Corvinus Egyetem Vezetői Számvitel tanszékének adjunktusa.
Somogyi Cintia az FX Software Zrt. szakértője.

mely értékpapírját az Európai Unió tőzsdéin jegyzik vagy jegyezték korábban, nem jelentett teljes újdonságot, hiszen ezen vállalatok már 2005-től kötelesek voltak konszolidált beszámolójukat az IFRS-ek szerint elkészíteni (Vajay, 2015). Ezen vállalatok számára is újdonság volt azonban az IFRS-eknek az egyedi beszámoló szintjén történő alkalmazása, annak ellenére, hogy az ilyen konszolidált beszámoló az egyedi vállalati adatok IFRS-ek szerinti meghatározása nélkül nyilvánvalóan nem volt elkészíthető. A hitelintézeti szektor más része korábban ugyan nem készített sem egyedi, sem konszolidált szinten IFRS-ek szerinti beszámolót, ám anyavállalata számára ilyen tartalmú adatok szolgáltatására kötelezett lehetett, így valamilyen szintű IFRS-ismeretekkel rendelkezett már. A szektor bizonyos szereplői számára azonban mind az IFRS-ek szerinti adatok előállítás, mind pedig az új struktúrájú és tartalmú pénzügyi kimutatás összeállítása teljesen új feladatot jelentett. Az IFRS-ekre való áttérés elvárt hatása a versenyképesség és az összehasonlíthatóság növelése, valamint az adminisztrációs terhek csökkentése volt. Tanulmányunkban arra kerestük a választ, hogy ezen előnyöket a vizsgált intézmények mennyire érzékelik, illetve milyen más előnyöket, netán hátrányokat jelent számukra ez az áttérés. A lehetséges válaszok felmérése érdekében több korábbi tanulmányt tekintettünk át, amelyeket a következő fejezetben mutatunk be, valamint ezek eredményei alapján a 2018 július–szeptemberi időszakban kérdőív segítségével mértük fel a bankoknak az IFRS 9 standard bevezetésével kapcsolatos tapasztalatait.

A korábbi – nem hitelintézeti és nem IFRS 9 fókuszú – kutatások eredményei szerint az áttérés sikerességét a magyar nyelvű szakirodalom rendelkezésre állása, az észszerű (1–2 éves) határidők biztosítása, valamint a megfelelő GAP-analízis biztosítja, míg nehézséget az ismeretek hiánya és az egyszerű magas átállási költségek jelentenek (Bartha et al., 2014). Az IFRS 9-re fókuszáló – még az áttérés előtt készült – Deloitte-kutatás azt mutatta, hogy a felmérésben szereplők számára várhatóan a pénzügyi instrumentumok besorolása, az értékvesztésképzés módszertanának módosulása, a késedelmes tételek meghatározásának módja, valamint a közzétételi követelmények változása okoz majd gondot (Veszprémi et al., 2018).

Saját kérdőívünk megszerkesztése és a kapott eredmények feldolgozása előtt azal a feltételezéssel éltünk, hogy az IFRS 9-re való áttéréssel kapcsolatos, jelenlegi tapasztalatok hasonlítanak majd az IFRS-ekre való áttérésre vonatkozó, korábbi felmérések eredményeire. Ugyanakkor arra számítottunk, hogy a válaszok jelentősen különböznek majd aszerint, hogy a válaszadó kis vagy nagy banknak minősül-e, már 2017-ben áttért-e az egyedi beszámoló szintjén az IFRS-ek alkalmazására, illetve, hogy szüksége volt-e korábban bármilyen okból IFRS-ek szerinti adatokra. Azt feltételeztük, hogy a nagyobb bankok már 2017-ben áttértek az egyedi IFRS-beszámolóra, vagy legalábbis korábban is előállítottak az IFRS-

eknek megfelelő adatokat, így ők az előnyöket jelentősebbnek, a hátrányokat pedig kevésbé jelentősnek ítélik majd.

Cikkünkben a kapott válaszokat elemeztük, szem előtt tartva a korábbi kutatások eredményét, igazolni, illetve cáfolni próbálva saját feltételezéseinket.

2. A KORÁBBI KUTATÁSI EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

A primer kutatás megvalósítása előtt szekunder kutatást végeztünk az IFRS-ekre történő áttéréssel kapcsolatos, korábbi felmérések megismerése céljából. Összesen négy – egy közép- és kelet-európai országok körében végzett, illetve három hazai vállalkozások körében végzett – kérdőíves felmérés eredményeit foglaljuk össze.

A Big4² könyvvizsgálócégek közös kérdőívet állítottak össze az IFRS alkalmazásával és bevezetésével kapcsolatos tapasztalatok megismerése céljából. A kérdőívet 2013 nyarán 20 olyan, elsősorban európai országba küldték ki, ahol az IFRS-ek alkalmazása kötelező a tőzsdén jegyzett vállalatok konszolidált pénzügyi kimutatásaira, illetve nagyjából az egyedi beszámolókra vonatkozóan is. A kérdőív az IFRS-ek bevezetéséhez kapcsolódó sikertényezők, előnyök és hátrányok, valamint az adózással való kapcsolat felmérésére terjedt ki (Bartha et al., 2014).

Az Ernst and Young (továbbiakban: EY) 2015 tavaszán készített kérdőíves felmérést hazai vállalkozások bevonásával annak érdekében, hogy feltérképezze az IFRS-ekre történő hazai áttéréssel kapcsolatos tapasztalatokat. A kérdőívet 49 vállalkozás töltötte ki, ezek 25 százaléka a pénzügyi szektorban végzi tevékenységét. A kitöltők 78 százaléka anyavállalati jelentéscsomag vagy IFRS pénzügyi kimutatás formájában már a felmérés előtt is volt IFRS szerinti beszámolási kötelezettsége. A felmérés az IFRS-ek hazai bevezetésének sikertényezőit, kihívásait, illetve előnyeit foglalja össze (Bartha et al., 2015).

A PricewaterhouseCoopers (továbbiakban: PwC) 2016 októberében közel 100 vállalkozás bevonásával felmérést készített az IFRS-ekre történő áttéréssel kapcsolatban, amelynek célja a vállalkozások véleményének megismerése, illetve az átlagos felkészültségi szint felmérése volt (Kökény, 2017).

A Deloitte 2018-ban másodjára készített kérdőíves felmérést arra vonatkozóan, hogy miképp gondolkodnak a vállalatok az IFRS-ekre történő áttérésről, valamint annak kihívásairól. Ebben a felmérésben már közvetlenül az IFRS 9 standarddal kapcsolatos kérdések is szerepelnek, amelynek eredményeire külön kitérünk (Veszprémi et al., 2018).

2 Deloitte Kft., Ernst & Young Könyvvizsgáló Kft. (EY), KPMG Hungária Kft., PricewaterhouseCoopers Könyvvizsgáló Kft (PwC).

2.1. Az IFRS-ek bevezetésének sikertényezői és kihívásai

Az IFRS-ek sikeres bevezetésének egyik kulcstényezője megfelelő számú *IFRS-ismeretekkel rendelkező számviteli szakember* képzése, ami Magyarországra nézve is kiemelt fontosságú, hiszen a hazai számviteli szabályozás és az IFRS-ek között jelentős eltérések vannak (Bartha et al., 2014). A Deloitte-felmérésben szereplő válaszadók 54 százaléka gondolta úgy, hogy nem rendelkezik az átálláshoz szükséges szaktudással (Veszprémi et al., 2018), míg a PwC-felmérés alapján a válaszadók 25 százaléka tekintette nehézségnek az IFRS-szakemberek hiányát (Kökény, 2017). Ezek alapján látható, hogy elengedhetetlen fontosságú a folyamatos képzések biztosítása, valamint ezzel együtt a naprakész képzési anyagok kialakítása (Bartha et al., 2014). Emellett kiemelt fontosságú, hogy elegendő és megfelelő minőségű *magyar nyelvű szakirodalom* álljon a számviteli szakemberek rendelkezésére, amely az EY-felmérésben szereplő vállalatok 84 százaléka szerint a sikeres áttérés egyik alapvető feltétele (Bartha et al., 2015).

Az IFRS-ekre történő sikeres áttérés másik kulcsfontosságú tényezője, hogy a számviteli szakértők *nyitottak* legyenek a változásokra. Ebben nyújt segítséget a szabályozó hatóságok megfelelő kommunikációja, amely lehetővé teszi a vállalkozások számára, hogy időben fel tudjanak készülni az esetleges változásokra, és eleget tudjanak tenni az felmerülő kihívásoknak. A megfelelő kommunikációval megelőzhető, hogy bizonytalanság alakuljon ki az áttéréssel kapcsolatban, és a számviteli szakértők részéről ellenállás mutatkozzon a változásokkal szemben (Bartha et al., 2014).

A sikertényezők között kiemelendő az *ésszerű, betartható határidők* előírása a szabályozók részéről, amely ideális esetben egy éven túli, de két évnél rövidebb átmeneti időszakot jelent (Bartha et al., 2014). A kitűzött határidők betartását segíti, ha a vállalatok az áttérés kezdetén úgynevezett GAP-elemzést készítenek, amelynek a célja a hazai számviteli szabályok és az IFRS-ek közötti különbségek feltárása, beleértve az áttérésnek a működési folyamatokra és kontrollokra, IT-területekre, valamint adózási kérdésekre gyakorolt hatásának vizsgálatát is (Bodor et al., 2017). A PwC felmérése alapján az áttérés megvalósításának hatékonysága nagymértékben összefügg a hatáselemzés elkészítésére fordított idővel. Azok a vállalkozások, amelyek átlagosan két-három hónapot foglalkoztak az áttérés hatásainak elemzésével, könnyebben vették a felmerülő akadályokat, és tartani tudták a kitűzött határidőket (Kökény, 2017).

A GAP-elemzés eredménye nagymértékben függ attól, hogy *az adott vállalkozás készítette-e korábban IFRS-beszámolót vagy anyavállalati jelentéscsomagot*. Az EY-felmérés alapján azoknak a válaszadóknak a 68 százaléka, akiknek már korábban is volt IFRS-tapasztalata, úgy gondolta, hogy a jelenlegi rendszereik és folyamataik képesek lesznek az IFRS-beszámolóhoz szükséges adatok előállítására; míg

azok a vállalatok, amelyek nem rendelkeztek ilyen tapasztalattal, nagyjából meg sem tudták ítélni, hogy milyen változásokra számíthatnak (Bartha et al., 2015).

A Big4-felmérésben szereplő országok a vártnál kisebb jelentőségű tényezőnek ítélték meg az adózási szabályoknak az IFRS-ekkel történő összehangolását, Magyarországon azonban az adózási kérdések is kiemelten fontosak, hiszen sok olyan adónem van, különösképpen a társasági adó és a helyi iparűzési adó, amelyekre jelentős hatással lesz az áttérés (Bartha et al., 2014).

2.2. Az IFRS-ek bevezetésének előnyei és hátrányai

A Big4-felmérésben szereplő országok az IFRS-ekre történő áttérés legnagyobb előnyének egyhangúan a pénzügyi kimutatások *összehasonlíthatóságát és átláthatóságát* tekintették. A külföldi befektetők számára napjainkban alapvető elvárás a különböző országokban működő vállalkozások teljesítményének összemérése, amely a világszerte leginkább elfogadott számviteli szabályrendszer, az IFRS-ek bevezetésével valósítható meg. Ennek következtében azok az országok, amelyek már bevezették az IFRS-ek alkalmazását, versenyképesebbeknek, illetve a befektetők számára vonzóbbnak bizonyultak, mint azok az országok, ahol még nem történt meg az IFRS-ek befogadása (Bartha et al., 2014).

A válaszadók további előnyként emelték ki, hogy az IFRS-ek bevezetésének következtében *javult a számviteli szakértelem*. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy a standardalkotók törekedtek arra, hogy közelebb hozzák a számvitelt az üzleti célokhoz, másrészt az IFRS-ek bevezetéséhez elengedhetetlen a számviteli tudás folyamatos karbantartása (Bartha et al., 2014).

Végül azon vállalkozások számára, akik az egyedi beszámolójukat a helyi jogszabályokkal, míg a konszolidált beszámolójukat vagy az anyavállalati jelentéscsomagjukat az IFRS-ekkel összhangban készítették el, az áttérés a párhuzamos könyvek vezetésének megszűnését, ezáltal az *adminisztrációs terhek csökkentését* eredményezte (Bartha et al., 2014).

Az IFRS-ek bevezetésének előnyei mellett számos nehézséget is kiemeltek a válaszadók, amelyek közül a legjelentősebbnek az *ismeretek hiánya* bizonyult. A Big4-felmérésben szereplő 20 országból 16 ország kiemelte, hogy számviteli szakértők nem rendelkeztek elegendő ismeretekkel és tapasztalattal ahhoz, hogy kezelni tudják az összetett vagy speciális ügyleteket, ami a standardok félreértelmezéséhez, valamint nem megbízható pénzügyi kimutatások összeállításához vezethet (Bartha et al., 2014).

További hátrány az IFRS-ek bevezetésének *egyszeri magas költsége*, amely alapvetően magába foglalja a GAP-elemzés elkészítéséhez, a rendszerszintű IT-fejleszté-

sekhez, a munkavállalók képzéséhez, valamint a külső tanácsadók igénybevételéhez szükséges finanszírozást (Bartha et al., 2014).

2.3. Az IFRS 9 bevezetése

A Deloitte 2018-ban végzett felmérésében külön kitért az IFRS 9 standard kihívásainak feltérképezésére. A kutatásban résztvevők 91 százaléka rendelkezett valamilyen pénzügyi instrumentummal, azonban csupán 6 százaléuk pénzügyi szektorban tevékenykedő vállalkozás. Ennek következtében a felmérés eredményeit nem lehet a hitelintézeti szektorra vonatkoztatni, de mindenképpen érdekes megvizsgálni, hogy a gyakorlatban az IFRS 9 standard mely témakörei jelentenek kihívást a vállalkozások számára.

A felmérés alapján a következő területeken merültek fel nehézségek az IFRS 9 standard bevezetése során:

- pénzügyi eszközök besorolása (üzleti modell, SPPI-teszt);
- értékvesztési módszertan meghatározása;
- késedelmes tételek kezelése;
- közzétételi kötelezettségek.

A felmerült nehézségek miatt a válaszadók 82 százaléka fordult külső segítséghez, amely elsősorban anyavállalati tájékoztatást jelentett. Ezen kívül a megkérdezettek oktatásokon való részvétellel, valamint külső tanácsadók bevonásával sajátították el az IFRS 9 előírásait (Veszprémi et al., 2018). Érdekes módon a PwC 2017-es felmérésében mindössze a válaszadók egyharmada gondolta úgy, hogy külső szakmai segítségre van szüksége (Kökény, 2017).

3. MÓDSZERTAN – A KÉRDŐÍV ÉS FELDOLGOZÁSA

A korábbi felmérések csupán közvetetten nyújtottak információt a hitelintézeti szektorról, ezért annak érdekében, hogy felmérjük a hitelintézeteknek az IFRS 9 standard bevezetésével kapcsolatos tapasztalatait, kérdőíves felmérést készítettünk 15 hazai hitelintézet szakértőinek bevonásával.

A következőkben – a felmérés eredményeinek összefoglalása előtt – a kutatás módszertanát ismertetjük.

A primer kutatást kérdőív formájában végeztük, amelynek középpontjában az IFRS 9 áttérési projektben résztvevők (többek között: számviteli, IT, projektmenedzsment, kockázatkezelési területek) tapasztalatainak felmérése állt. A felmérés során arra kerestük a választ, hogy a megkérdezettek hogyan ítélik meg az

áttérés sikerességét, milyen kihívásokkal találták szemben magukat a projekt során, illetve az IFRS 9 bevezetésének milyen előnyeit és hátrányait tapasztalták meg.

A kérdőívben nyitott, illetve zárt kérdéseket egyaránt alkalmaztunk. A zárt kérdéseknél minden olyan esetben „Egyéb” válaszadási lehetőséget biztosítottunk, amikor az általunk felsorolt lehetőségek nem voltak teljes körűek. A számszerű adatokra, illetve tényekre irányuló kérdések mellett értékelő kérdésekkel mértük fel a válaszadók IFRS 9 standarddal kapcsolatos véleményét. Ezen kívül néhány ellenőrző kérdés beépítésével lehetőség nyílt a válaszok következetességének megvizsgálására (Majoros, 2011). Az eredmény torzításának elkerülése érdekében, ha egy hitelintézettől több kitöltés is érkezett, és a nyilvánosan közzétett adatokból nem derült ki egyértelműen a helyes válasz, akkor bankokra vetítve, a válaszok módusza alapján elemeztük a kapott válaszokat.

A felmérés kiterjedt az áttérési projektben résztvevő területekre, mint például treasury, számvitel, IT, projektmenedzsment, kockázatkezelés. A kérdőív online elérhetőségét (Google Forms) és a letölthető változatát (Microsoft Word) e-mailben juttattuk el a válaszadóknak a 2018 júliusától szeptemberéig terjedő időszakban. Személyes kapcsolat esetén közvetlenül a megkérdezetteknek, annak hiányában e-mailen keresztül a könyvviteli feladatok irányításáért és vezetéséért felelős személynek továbbítottuk a kérdőívet.

A válaszadók kiválasztása nem valószínűségi mintavételi eljárással, azon belül önkényes mintavétellel történt (Majoros, 2011). Ennek következtében a minta nem tekinthető reprezentatívnak, így a felmérés eredményei csak a mintára volnának értelmezhetőek. Az eredmények kiterjeszhetősége érdekében – a kis mintaelemszám miatt – elvégeztük a következőkben ismertetett próbákat is.

Az elemzés kiindulópontjaként a kapott válaszok alapján egy egységes adatbázist építettünk Microsoft Excelben, majd elkülönítettük a magyarázó, illetve az eredményváltozókat, és különböző szempontok mentén keresztábra-elemzéssel vizsgáltuk meg a válaszokat.

Az elemzést a leíró statisztikában is alkalmazható Cramer-féle asszociációs együtthatóval, illetve az éta-négyzet mutatóval végeztük el. A Cramer-féle asszociációs együttható két változó közötti kapcsolat szorosságát mutatja meg. Az együttható 0 és 1 közötti értéket vehet fel: a 0-hoz közeli érték független, míg az 1-hez közeli érték nagyon erős kapcsolatra utal (SPSSABC, 2018c). Az éta-négyzet mutatóval pedig a csoportátlagok közötti eltérések mértéke vizsgálható, amelynek értéke megmutatja, hogy a magyarázó változó hány százalékban befolyásolta a csoportátlagok különbségét (Huzsvai-Vincze, 2012).

A változók közötti kapcsolatok ellenőrzésére a Fisher-féle egzakt próbát alkalmaztuk a Statistical Package for the Social Sciences (továbbiakban: SPSS) rend-

szer segítségével. A Fisher-teszt kis elemszámú minta mellett is megmutatja, hogy 2×2 -es kontingenciátáblán van-e szignifikáns kapcsolat két változó között (SPSSABC, 2018b). A teszt $R \times C$ – azaz nagyobb méretű – táblára történő kiterjesztésére a Fisher–Freeman–Halton-tesztet használtuk (IBM, 2016). Ezen kívül a skálás értékelő kérdéseket egymintás T-próba alkalmazásával elemeztük, amelylyel kis elemszámú minta esetén az átlagok közötti különbségeket lehet megvizsgálni (SPSSABC, 2018a).

A válaszadók nem a hitelintézetek hivatalos álláspontját képviselték, hanem saját meglátásuk szerint töltötték ki a kérdőíveket.

4. EREDMÉNYEK

30 részvénytársasági formában működő hitelintézetnek, azon belül megközelítően 100 szakértőnek küldtük ki a kérdőívet. Összesen 15 hitelintézettől, illetve 28 szakértőtől érkezett válasz, ami 28 százalékos válaszadási arányt jelent. Ezek közül 1 kitöltés nem volt értékelhető, ezért a válaszadót kiszűrtük az elemzés során, tehát a továbbiakban 27 kitöltő válaszait vettük figyelembe.

4.1. A magyarázó változók kiválasztása

A kérdőív összesen 26 kérdést tartalmazott, illetve a válaszadók alapadatainak felvételére további két kérdés vonatkozott: a válaszadó melyik hitelintézetnél, illetve milyen területen (például: számvitel, IT, projektvezetés, kockázatkezelés) dolgozik. Ezek a kérdések kötelezően kitöltendő mezőként szerepeltek a kérdőívben, mert azzal a feltételezéssel éltünk, hogy magyarázó változónak fognak bizonyulni a további kérdések elemzése során.

A kitöltők 56 százaléka, azaz 15 fő számviteli szakértő volt, ezen belül 12 kitöltés treasury-számviteli területéről, míg további 3 kitöltés hitelintézetek főkönyvelőtől érkezett. Ezen kívül IT-, kockázatkezelési, projektvezetési, kötelező jelentések, controlling, ALM-, mid-office-, valamint ügyvezetőségi területéről érkezett válasz.

4.1.1. Hitelintézetek csoportosítása

A válaszadók munkahelyének azonosításával lehetőségünk nyílt arra, hogy a hitelintézetek egyedi és konszolidált beszámolójában szereplő adatok alapján további információhoz jussunk a bankokról. Azt feltételeztük, hogy bizonyos objektív ismérvek – például a hitelintézetek mérete, vagy a 2017-es évben az egyedi beszámolás szintjén alkalmazott számviteli szabályrendszer – jelentős hatással vannak arra, hogy a válaszadók miképp vélekednek az IFRS 9 standardra történő

átterésről, ezért a mintában szereplő hitelintézeteket három ismérv mentén vizsgáltuk:

- hitelintézetek mérete;
- 2017-ben egyedi beszámolás szintjén alkalmazott számviteli szabályrendszer;
- IFRS 9 áttérés előtti IFRS-beszámolási kötelezettség.

Hitelintézetek mérete

Először méret szerint a „Nagy bank”, illetve „Kis bank” csoportot hoztuk létre. A csoportosítást a 2017. 12. 31-ével befejeződő üzleti évre vonatkozó, egyedi éves beszámolóikban szereplő mérlegfőösszegek robusztus átlaga (950,14 milliárd forint) szerint végeztük el. Az átlagnál magasabb mérlegfőösszeggel rendelkező hitelintézeteket a „Nagy bank”, míg az átlagnál alacsonyabb mérlegfőösszeggel rendelkező bankokat a „Kis bank” csoportba soroltuk. Ennek az alapján a mintában 7 nagy, illetve 8 kis bank szerepel.

A mérlegfőösszeg az MNB által kiadott 2017-es *Aranykönyvben* mind a 40 részvénytársasági formában működő hitelintézetre ismert adat, ezért a méret szerinti csoportosítás mentén megvizsgáltuk, hogy a minta mekkora részét fedi le a teljes sokaságnak.

1. táblázat

A sokaság lefedettsége méret szerint

	Nagy bankok		Kis bankok		Összesen	
	Bankok száma	Mérlegfőösszeg (Mrd Ft)	Bankok száma	Mérlegfőösszeg (Mrd Ft)	Bankok száma	Mérlegfőösszeg (Mrd Ft)
Minta	7	18 630	8	1 531	15	20 161
Aranykönyv	10	25 036	30	6 373	40	31 409
Minta/ Aranykönyv	70%	74%	27%	24%	38%	64%

Forrás: Saját szerkesztés a minta és az *Aranykönyv* alapján (MNB, 2017)

A minta alapján meghatározott robusztus átlagot figyelembe véve összesen 10 nagy, illetve 30 kicsi, részvénytársasági formában működő hitelintézet van hazánkban. A nagy bankok 70 százalékától, míg a kis bankok 27 százalékától érkezett válasz. A minta a hitelintézetek számát tekintve összesen 38 százalékát, míg a mérlegfőösszeget tekintve 64 százalékát fedi le a teljes sokaságnak.

A 2017-ben egyedi beszámolás szintjén alkalmazott számviteli szabályrendszer

A mintában szereplő hitelintézeteket az IFRS 9 áttérés előtti, 2017.12.31-ével befejeződő üzleti évre vonatkozó, egyedi éves beszámolójukban alkalmazott számviteli szabályrendszer szerint is csoportosítottuk. Ennek az alapján a 2017-es évben 7 hitelintézet az IFRS-eket, míg 8 hitelintézet a magyar számviteli szabályokat alkalmazta.

A csoportosítást szintén megvizsgáltuk a teljes sokaságra nézve is, amelynek az eredménye a következő táblázatban látható.

2. táblázat

A sokaság lefedettsége a 2017-ben egyedi beszámolás szintjén alkalmazott számviteli szabályrendszer szerint

	IFRS		HAS		Összesen	
	Bankok száma	Mérleg-főösszeg (Mrd Ft)	Bankok száma	Mérleg-főösszeg (Mrd Ft)	Bankok száma	Mérleg-főösszeg (Mrd Ft)
Minta	7	15 726	8	4 435	15	20 161
Aranykönyv	12	19 755	28	11 654	40	31 409
Minta/Aranykönyv	58%	80%	29%	38%	38%	64%

Forrás: saját szerkesztés a minta és az Aranykönyv alapján (MNB, 2017)

A táblázat alapján látható, hogy 2017-ben egyedi beszámolás szintjén összesen 12 részvénytársasági formában működő hitelintézet tért át az IFRS-ek alkalmazására, míg 28 hitelintézet még a magyar számviteli szabályok szerint készítette el a pénzügyi kimutatásait. A kérdőívet az IFRS-eket alkalmazók 58 százaléka és a HAS-t alkalmazók 29 százaléka töltötte ki, amely megoszlás a mérlegfőösszeget tekintve az előbbi csoportnál 80 százalékot, míg az utóbbinál 38 százalékot jelent.

Az IFRS 9 áttérés előtti IFRS-beszámolási kötelezettség

A hitelintézeti szektor jelentős része már az IFRS 9-re történő áttérés, azaz 2018 előtt is készített IFRS alapú konszolidált beszámolót, vagy azzal azonos tartalmú jelentéscsomagot, amely azonban nem feltétlenül eredményezte azt, hogy az IFRS-ek bevezetése ne jelentett volna nagy kihívást számukra. 2006-ban a Pénz-

ügyi Szervezetek Állami Felügyelete³ (továbbiakban: PSZÁF) 38 hitelintézet bevonásával készített felmérést, amely alapján mindössze 2 banknak volt elkülönült, egyedi IFRS-analitikája, 13 bank azonban a magyar számviteli adatok átforgatásával állította elő az IFRS-adatokat, míg 3 bank a két módszer kombinációját alkalmazta. Ehhez hasonlóan egy 2012-ben végzett KPMG-felmérésben szereplő 11 hitelintézet közül 6 bank rendelkezett IFRS-szintű analitikus nyilvántartással. Emellett a konszolidált beszámolás szintjén, főleg a magyar adatok átforgatása során feltételezhetően számos egyszerűsítést alkalmaztak a hitelintézetek, például egy hitelfelvétel amortizált bekerülési értékét nem az effektív kamatláb módszerrel, hanem a magyar könyv szerinti érték és a felhalmozott nominális kamat összegeként határozták meg. Ezek alapján feltételezhető, hogy azoknak a hitelintézeteknek is jelentős fejlesztésekre volt szükségük, amelyeknek már az IFRS-ek bevezetése előtt is volt valamilyen IFRS-beszámolási kötelezettsége (Gulyás, 2017).

A felmérések óta sok év telt el, ezért a kérdőívvel mi is feltérképeztük, hogy a mintában szereplő hitelintézetek közül mennyien készítették az IFRS 9 standardra történő áttérés előtt IFRS-beszámolót vagy azzal azonos tartalmú jelentést, illetve hogy az ehhez szükséges adatokat milyen módon állították elő.

A 2017-es évben a magyar számviteli rendszert alkalmazó 8 hitelintézet közül 3 hitelintézet készített az anyavállalat kérésére IFRS-jelentéscsomagot, ezen belül 2 hitelintézet elkülönült, egyedi IFRS-analitikával, míg 1 bank a magyar számviteli adatok összevont, becsléssel történő átforgatásával állította elő a szükséges adatokat. Emellett a korábban IFRS-eket alkalmazók kivétel nélkül elkülönült IFRS-analitikával rendelkeztek. Összességében az áttérés előtt a mintában szereplő hitelintézetek 60 százalékának volt egyedi IFRS-analitikája, amely a korábbi felmérésekhez képest magasabb arányt mutat.

4.2. A magyarázó változók közötti kapcsolatok

Feltételezhető volt, hogy a hitelintézetek különféle ismérvek szerinti megoszlása között szoros kapcsolat van, ezért a 4.3. *Az eredményváltozók értékelése* részben a válaszokat elegendő lehet az egyik szempont szerinti csoportosítás mentén elemezni. Ennek érdekében az SPSS-rendszerben a Cramer-féle asszociációs együttműködő segítségével megvizsgáltuk a kiválasztott csoportok közötti kapcsolat erősségét.

3 Ma már az MNB hatáskörébe tartozik az ellenőrzés (Gulyás, 2017).

3. táblázat

A magyarázó változók közötti kapcsolatok

Cramer's V	Méret	2017 – IFRS/HAS	IFRS-beszámoló / jelentés az IFRS 9 előtt
Méret	–	0,464	0,378
2017 – IFRS/HAS	0,464	–	0,661
IFRS-beszámoló / jelentés az IFRS 9 előtt	0,378	0,661	–
Átlag	0,421	0,563	0,520

Forrás: saját szerkesztés

A hitelintézetek mérete és az IFRS 9 áttérés előtti IFRS-beszámolási kötelezettség között az együtttható értéke 0,378, amely a közepesnél gyengébb kapcsolatot mutat. A hitelintézetek mérete és a 2017-ben egyedi beszámolás szintjén alkalmazott számviteli szabályrendszer között közepes kapcsolat (együtttható értéke 0,464), míg az áttérés előtt alkalmazott számviteli szabályrendszer és a korábbi IFRS-beszámolási kötelezettség között a közepesnél erősebb kapcsolat van (az együtttható értéke 0,661). Az együttthatók átlagai alapján a 2017-ben egyedi beszámolás szintjén alkalmazott számviteli szabályrendszer szoros kapcsolatban áll a másik két változóval, tehát elegendő egy szempont alapján elemezni az eredményváltozókat kiváltó kérdéseket, így a továbbiakban csak a 2017-es évben egyedi beszámolás szintjén alkalmazott számviteli szabályrendszer szerinti csoportosítás mentén vizsgáljuk a válaszokat.

Az eredményváltozók értékelése

Az eredményváltozókat kiváltó kérdéseket az alábbi 3 témakör szerint csoportosítottuk:

- az áttérés általános jellemzői;
- kihívások;
- előnyök és hátrányok.

4.2.1. Az áttérés általános jellemzői

Az IFRS 9 standardra történő áttérés körülményei között felmértük, hogy a válaszadók elsődlegesen mely információforrásokból ismerték meg az IFRS 9 standard előírásait, igénybe vettek-e külső szakértői, tanácsadói segítséget, készítettek-e GAP-elemzést, illetve határidőre sikerült-e megvalósítaniuk az áttérési projektet.

Információforrások

A válaszadók 5-ös skálán értékelték, hogy az IFRS 9 előírásainak megismeréséhez milyen gyakran használták a megadott információforrásokat. A válaszokat a 27 kitöltő véleménye alapján, tehát nem bankonként összesítve vizsgáltuk. Az így kapott átlagokat tekintve az IFRS 9 standard elolvasása, a tanfolyamokon való részvétel, illetve az anyavállalati tájékoztatás minősült a legjelentősebb információforrásnak, azonban a legmagasabb átlag is 4-es érték alatt maradt.

A 2017-ben alkalmazott számviteli szabályrendszer szerinti csoportokban felállított sorrend három esetben tért el jelentősen egymástól. A sorrend alapján az IFRS-eket már korábban is alkalmazó hitelintézetek szakértői leginkább az anyavállalattól kapott tájékoztatásból, illetve az IFRS 9 standard elolvasásából ismerkedtek meg az IFRS 9 előírásaival, míg szakkönyveket ritkán vagy egyáltalán nem használtak. Ezzel szemben a korábban a magyar számviteli szabályrendszert alkalmazók számára a tanfolyamok, a szakkönyvek, illetve az IFRS 9 standard jelentették az elsődleges információforrásokat, amellyel feltételezhetően az anyavállalati tájékoztatás hiányát pótolták.

Külső szakértő/tanácsadó

A felmérések alapján látható, hogy a vállalatoknak az IFRS áttérési projekt bizonyos szakaszaiban szükségük volt arra, hogy külső szakmai segítségre tudjanak támaszkodni, ezért a kérdőívben mi is felmértük, hogy a hitelintézetek hány százaléka élt ezzel a lehetőséggel. A mintában szereplő hitelintézetek az IFRS 9 áttérési projekt során kivétel nélkül igénybe vettek külső szakértői vagy tanácsadói segítséget, tehát a gyakorlat a korábbi kutatások alapján megfogalmazott várakozásainkat meghaladta.

GAP-elemzés

A válaszok alapján a bankok legnagyobb része számviteli szabályozásra, illetve IT-rendszerre, míg 40 százalékkuk adózással összefüggő kérdésekre és működési folyamatokra, kontrollokra is készített hatásvizsgálatot. Ez megegyezett a várakozásainkkal, hiszen az IFRS 9 standard jelentős változtatásokat hozott a pénzügyi instrumentumok szabályozásában, amihez természetesen elengedhetetlen a számviteli hatásvizsgálat. Emellett az IFRS 9 „újdonságai” (gondoljunk például a koráb-

ban magyar számviteli szabályokat alkalmazók esetén az effektív kamatláb módszerére) jelentős IT-fejlesztéseket igényeltek, ezért az IT-hatások, valamint a belső kontrollokra gyakorolt hatások felmérése is fontos volt a hitelintézetek számára.

Határidőtartás

A felmérésben szereplő hitelintézetek kétharmada, azaz 10 bank már a 2016-os évben elindította az áttérési projektet az IFRS 9 standardra, amelyet öten a tervezett időn belül, 12-24 hónap alatt sikeresen befejeztek. Ezzel szemben egy – a nagyok csoportjába tartozó – bank az áttérési projekt megvalósítását jelentősen alulbecsülte, 6-12 hónap helyett több mint 24 hónap alatt fejezte be ténylegesen a projektet. Ez a bank csak a számviteli szabályokra készített GAP-elemzést, tehát feltételezhetően azért becsülte jelentősen alul a projekt hosszát, mert nem végzett teljes körű hatáselemzést, ez pedig alátámasztja a PwC-felmérésének eredményét, amely szerint az áttérés megvalósításának hatékonysága nagymértékben összefügg a hatáselemzés elkészítésére fordított idővel (Kökény, 2017). További 4 bank a felmérés időpontjában még nem fejezte be az áttérési projektet. A mintában mindössze egy olyan hitelintézet szerepelt, amely 1 év halasztást kapott az IFRS-ek bevezetésére. Emellett azon hitelintézetek közül, amelyek a 2017-es évben indították el az áttérési projektet, négyen 12–24 hónap alatt valósították meg az áttérést, ami a projekt indításához viszonyítva szintén azt mutatja, hogy a 2018-as évre még maradtak folyamatban lévő feladataik.

Összességében a mintában szereplő hitelintézetek 60%-ának, azaz 9 hitelintézetnek nem sikerült 2018. január 1-jéig befejeznie az IFRS 9 standardra történő áttérési projektet.

A válaszokból azonban az nem derül ki egyértelműen, hogy azoknál a hitelintézeteknél, amelyek még nem fejezték be az áttérési projektet, milyen mértékű feladatok húzódtak át a 2018-as évre. További kutatást igényelne, esetleg interjúk készítésével tárhatnánk fel, hogy vajon csak néhány kisebb feladat maradt-e az IFRS 9 standard hatályba lépésének évére, vagy ennél rosszabb eset áll fenn, és alapvető funkciók hiányoznak.

4.2.2. Kihívások

Annak érdekében, hogy a hitelintézetek előtt álló, az IFRS 9 standard bevezetésével kapcsolatos kihívásokat is megismerjük, a kérdőívben a következő három kérdéskör mentén mértük fel a válaszadók tapasztalatait:

- általános kihívások;
- számviteli kihívások;
- IT-kihívások.

Feltételezhetően azok a hitelintézetek, amelyek számára a 2018-as év az IFRS-ek és az IFRS 9 standard együttes bevezetését jelentette, nagyobb kihívásként élték meg az új standard előírásainak befogadását, mint amelyek már az áttérés előtt az IFRS-ek szerint készítették el egyedi beszámolójukat. A feltételezés alátámasztása érdekében a kapott válaszokat a 2017-es évben alkalmazott számviteli szabályrendszer szerinti csoportosítás mentén is vizsgáljuk.

Általános kihívások

A válaszadók 5-ös skálán értékelték, hogy milyen szinten érintették őket az általunk felsorolt kihívások. A válaszok alapján a három legnagyobb általános kihívást az IT-rendszer kiforratlansága, a nagy információigény (kötelező jelentések), illetve az időhiány jelentette. Ezen kívül a válaszadók a hazai szabályozás kiforratlanságát, a tapasztalat hiányát és a megfelelő számú, képzett IFRS-szakember hiányát is a teljes átlaghoz képest nagyobb problémának tekintették. A GAP-elemzés hiánya jelentette a legkisebb kihívást, ami nem meglepő, hiszen a mintában szereplő hitelintézetek közül 13-an biztosan készítettek GAP-elemzést, míg két banktól „Nem tudom” válasz érkezett. Azonban érdekes módon az áttéresi projekt hosszának alulbecslése sem jelentett kiemelkedő problémát, pedig a válaszok alapján a hitelintézetek 60 százaléka nem tudta befejezni a projektet az IFRS 9 standard hatályba lépéséig.

Korábban azzal a feltételezéssel éltünk, hogy a *2017-ben magyar számviteli szabályrendszert alkalmazó hitelintézetek* jelentősen magasabbra fogják értékelni a kihívásokat, hiszen nekik nemcsak az IFRS 9 standard újdonságait, többek között a besorolás, az értékvesztés és a fedezeti elszámolás változásait, hanem az IFRS-ek alapvető logikáját (például: effektív kamatláb módszer, valós értékelés) is meg kellett ismerniük. A felmérés eredménye valóban azt mutatja, hogy a korábban HAS-t alkalmazók összességében magasabbra értékelték a kihívásokat, azonban az eltérés a vártnál lényegesen alacsonyabb. Mindkét csoport számára az IT-rendszer kiforratlansága jelentette a legnagyobb kihívást, bár eltérő mértékben. A korábban HAS-t alkalmazó hitelintézetek IT-rendszerei feltételezhetően nem voltak felkészítve az alapvető IFRS-kalkulációkra (például az effektív kamatláb módszertanra, valós értékelésre) sem, ezért számukra nagyobb kihívást jelenthettek ezeknek a funkcióknak a fejlesztése és implementálása. Ezzel szemben a 2017-ben már IFRS-eket alkalmazók számára a meglévő funkciók javítása, bővítése, továbbá az értékvesztéssel, illetve a fedezeti számvittel kapcsolatos változtatások jelenthettek nagy kihívást.

A csoportonként felállított sorrendben kiemelkedő eltérés tapasztalható a szabályozás kiforratlanságára adott válaszok esetén. Miközben a 2017-ben már IFRS-eket alkalmazó hitelintézetek az egyik legnagyobb kihívásnak ítélték meg a szabályozás – azaz az IFRS 9 standard előírásainak – kiforratlanságát, addig ez a

kihívás a korábban HAS-t alkalmazó bankoknál az 5. helyre szorult, az átlagok közötti különbségben azonban nincs jelentős eltérés, tehát összességében nagy problémát jelentett mindenki számára. A sorrendbeli eltérés feltételezhetően arra vezethető vissza, hogy a HAS-t alkalmazóknál nagyobb mértékben jelentkezett a tapasztalat, illetve a tudás hiánya, ezáltal valószínűleg a szabályozás kiforratlanságát kisebb problémának érzékelték. Emellett a korábban HAS-t alkalmazó hitelintézeteknek nagy kihívást jelentett az idő hiánya is: jellemzően kis bankok tartoznak ebbe a csoportba, ezért feltételezhetően az alacsonyabb létszám mellett kevésbé tudták megosztani a feladatokat.

A 2017-ben alkalmazott számviteli szabályrendszer szerepének elemzésén túl megvizsgáltuk azt is, hogy a hitelintézetek *határidőtartása* vajon hatással volt-e a válaszokra. Nem meglepő módon azok a hitelintézetek, amelyek az IFRS 9 standard hatályba lépéséig nem fejezték be az áttérési projektet, összességében magasabbra értékelték a kihívásokat; ezen belül különösen a GAP-elemzés, a tapasztalat hiánya és az áttérési projekt hosszának alulbecslése esetén mutatkozott jelentős eltérés. A válaszok alapján valószínűleg ezek a hitelintézetek nem végeztek teljes körű GAP-elemzést, ennek eredményeképpen alulbecsülték az áttérési projekt hosszát, amely végül oda vezetett, hogy a kitűzött határidőket nem tudták tartani.

Számviteli kihívások

Az IFRS 9 standard bevezetése alapjaiban megváltoztatta a pénzügyi instrumentumok besorolásának, valamint a hazai számviteli szabályokról áttérők számára azok értékelésének módját, és jelentős változásokat hozott az értékvesztés és a fedezeti számvitel területeken is. Annak érdekében, hogy felmérjük: a mintában szereplő hitelintézetek számára mely számviteli terület jelentette a legnagyobb kihívást, a kérdőívben külön kérdésként szerepelt a számviteli kihívások értékelése.

Az értékelések átlaga alapján a három legnagyobb kihívást az értékvesztés meghatározása, az SPPI-teszt, valamint az adózással összefüggő kérdések jelentették. Ez összhangban áll a szekunder kutatás eredményeivel, ahol a Deloitte tapasztalatai is azt mutatták, hogy a pénzügyi eszközök besorolása és az értékvesztésmódszertan meghatározása nehézségeket jelent a vállalatok számára (Veszprémi et al., 2018). A kapott eredmények egybecsengenek a Big4-felmérés azon eredményével is, mely szerint az adózási jogszabályok IFRS-ekkel történő összehangolása is kiemelten fontos terület (Bartha et al., 2014). Emellett átlagon felüli kihívást jelentett a válaszadók számára a támogatott ügyletek kezelése. A válaszok alapján a költségek, jövőbeli cash flow-elemek becslése is nehézséget jelent, hiszen az ügyletnek már az ügylet kezdetekor előre meg kell becsülnie a várható cash flow-kat. A válaszadók a fedezeti számvitelt tekintették a legkisebb kihívásnak, amelynek háttérében egyrészt az IAS 39 standard szabályaihoz képest az IFRS 9 standard

egyszerűbb szabályai állhatnak, másrészt az, hogy áttérés előtt már a hitelintézetek kétharmada valamilyen módon alkalmazta a fedezeti elszámolást.

A 2017-es évben IFRS-eket alkalmazó hitelintézetek számára az értékvesztés jelentette a legnagyobb kihívást, ezt a témakört kivétel nélkül 5-ösre értékelték a számviteli szakértők. Ezzel szemben a korábban HAS-t alkalmazó hitelintézetek mind sorrendben, mind értékelésben jelentősen kisebb kihívásnak ítélték meg az értékvesztést. Ennek feltételezhetően az lehet az oka, hogy ez utóbbi csoport 75 százaléka kis bank, amelyek korábban csak a sztenderd módszert alkalmazták a tőkekövetelmények kiszámítására, így a költség-haszon elv szem előtt tartása mellett az áttérést követően is valószínűleg egyszerűbb értékvesztési modelleket alakítottak ki. A támogatott ügyletek témaköre is megosztotta a válaszadók véleményét. Miközben a korábban IFRS-eket alkalmazó hitelintézetek a második legnagyobb kihívásnak gondolták, addig a HAS-t alkalmazóknál a sorrend végén szerepel a támogatott ügyletek kezelése. Ezzel szemben a korábban HAS-t alkalmazóknak a legnagyobb kihívást az adózással összefüggő kérdések jelentették, hiszen számukra a 2018-as év az IFRS 9 standard és az IFRS-ek együttes bevezetését jelentette, ami feltételezhetően háttérbe szorította a speciális ügyletek kezelésének problémáját.

IT-kihívások

Az IFRS 9 bevezetése a számviteli kihívások mellett jelentős IT-fejlesztéseket jelentett a hitelintézetek számára, ezért a kérdőívben külön felmértük, hogy az IFRS 9-hez szükséges adatok előállításának mekkora része valósul meg IT-rendszerben, illetve mely fejlesztések milyen mértékű nehézséget okoztak a válaszadók számára.

A válaszok alapján nem meglepő módon a legnagyobb IT-kihívást a kötelező jelentések fejlesztése jelentette, hiszen a KPMG tapasztalatai szerint az IFRS-ek bevezetése egy-egy hitelintézetnél megközelítőleg 80-100 jelentést is érinthet (Veit, 2018), amelyek közül a válaszadók becsléseit alapul véve a jelentések 51-75 százalékának előállítása valósul meg IT-rendszerben. Ezen kívül az IFRS 9 bevezetéséhez szükséges adatok előállítása az értékvesztés és a valós értékelés területein is jelentős fejlesztéseket eredményezett, miközben a fedezeti számvitel az IT-kihívások tekintetében is utolsó helyen szerepel.

Feltételezhető volt, hogy a korábban magyar számviteli rendszert alkalmazó hitelintézetek magasabbra értékelték az IT-kihívásokat, hiszen az alapvető IFRS-kalkulációk ismeretlenek voltak a számukra, ezért a válaszokat a 2017-ben alkalmazott számviteli szabályrendszer csoportosítása mentén is megvizsgáltuk.

Összességében a 2017-es évben magyar számviteli szabályrendszert alkalmazó hitelintézetek szakértői jelentősen magasabbra értékelték az IT-kihívásokat, mint az IFRS-eket alkalmazók, ami megegyezik a korábbi feltételezéseinkkel. Az utób-

bi csoport számára az értékvesztés, a valós értékelés és a kötelező jelentések elkészítésének automatizálása jelentette a legnagyobb kihívást, míg a korábban magyar számviteli szabályrendszer alkalmazó hitelintézetek szakértői számára a kötelező jelentések és a fedezeti számvitel-elszámolás mellett az alapvető értékelést jelentő amortizált bekerülési érték számítása is megjelent. Nem meglepő, hogy a korábban HAS-t alkalmazó hitelintézetek szakértőinek nagyobb kihívást jelentett az amortizált bekerülési érték számításának az IT-rendszerbe történő implementálása, hiszen számukra szakmailag is újdonságnak számított az effektív kamatláb módszere.

4.2.3. Előnyök és hátrányok

A kérdőíves felmérés során feltártuk, vajon a hitelintézetek szakértői, akik nap mint nap részesei voltak az IFRS-ek implementálásának, azon belül kiemelten az IFRS 9 áttérési projektnek, előnynek vagy hátránynak látják az IFRS 9 bevezetését. A 2017-ben egyedi beszámolás szintjén alkalmazott számviteli szabályrendszer nem volt hatással az eredményekre, ezért az előnyök és hátrányok értékelését csak összességében elemezzük.

Előnyök

A válaszadók a kérdőívben előre felsorolt előnyöket 5-ös skálán értékelték, amelynek eredménye a következő táblázatban látható:

5. táblázat

Előnyök értékelése

	Átlag/Értékelés
Üzleti céloknak megfelelőbb számviteli kezelés	2,83
Rugalmasabb átsorolás	2,61
Kedvezőbb jövedelmi helyzet	2,32
Adminisztrációs teher csökkentése (magyar számviteli adatokra már nincs szükség)	2,25
Kedvezőbb adóterhelés	2,11
IFRS-beszámoló összeállításának alacsonyabb időigénye	1,68
Összesen	2,31

Megjegyzés: 5-ös skála értelmezése: 5: „nagy előnyt jelentett”, 1: „nem jelentett előnyt”.

Forrás: saját szerkesztés

A táblázat alapján az első szembetűnő információ, hogy mindössze 2,31 az előnyök értékelésének átlaga, ami meglehetősen alacsonynak tűnik a korábbi felmérések eredményeihez képest. Például a válaszadók az adminisztrációs terhek csökkenését sem tekintették nagy előnynek, miközben a várakozások azt mutatták, hogy a párhuzamos könyvek vezetésének megszüntetése az adminisztrációs terhek jelentős csökkenését fogja eredményezni. Ennek oka feltételezhetően az lehet, hogy bizonyos magyar adatok előállítására – például hitelek esetén az ügyfelekkel való elszámoláshoz – továbbra is szükség van.

A válaszadók a „legnagyobb” előnynek – bár csupán 2,83-as átlaggal – az üzleti céloknak megfelelőbb számviteli kezelést tekintették. Ez nem meglepő, hiszen gondoljunk a pénzügyi eszközök besorolásához szükséges üzleti modell vizsgálatára vagy a fedezeti elszámolás 80–125 százalékos szabályának eltörlésére, amely azt mutatja, hogy az IFRS 9 standard célja a pénzügyi instrumentumok számviteli elszámolásának a hozzáigazítása az üzleti, illetve a kockázatkezelési célokhoz.

Hátrányok

Az előnyök mellett a válaszadók az IFRS 9 standard bevezetésének hátrányait is értékelték, amelyeket a következő táblázatban foglaltunk össze:

6. táblázat

Hátrányok értékelése

	Átlag / Értékelés
Átálláshoz kapcsolódó magas, egyszeri költségek	4,08
IFRS-beszámoló összeállításának magasabb időigénye	3,57
Jövedelmezőség eltérő értelmezése	3,36
Portfólió összetételének megváltozása	3,14
Kedvezőtlenebb adóterhelés	3,12
Kedvezőtlenebb jövedelmi helyzet	2,74
Magyar számviteli adatok továbbra is szükségesek	2,70
Összesen	3,28

Megjegyzés: 5-ös skála értelmezése: 5: „nagy előnyt jelentett”, 1: „nem jelentett előnyt”.

Forrás: saját szerkesztés

A táblázatban látható, hogy a hátrányok értékelésének átlaga 3,28, amely jelentős mértékben meghaladja az előnyök átlagát, ezzel alátámasztva azt, hogy az első

évben a hitelintézetek inkább negatívan ítélték meg az áttéréssel járó feladatokat. A legnagyobb hátránynak az IFRS 9 bevezetéséhez kapcsolódó magas egyszeri költségek bizonyultak, ami összhangban van a szekunder kutatás eredményeivel. Emellett a válaszadók az IFRS-beszámoló összeállításának magasabb időigényét tekintették nagy kihívásnak, ami nem meglepő, hiszen az IFRS alapú számlókhhoz sokkal részletesebb kiegészítő megjegyzések szükségesek, amelyeket az első években várhatóan nehezebb is lesz elkészíteniük a számviteli szakértőknek (Rakó, 2018). A jövedelmezőség eltérő értelmezését is átlagnál nagyobb kihívásnak értékelték a válaszadók, hiszen az IFRS-ek bevezetésével a valós értéken történő értékelés az eredmény nagyobb változékonyságához vezet, amely feltételezhetően szükségessé teszi a hitelintézetek számára az ösztönzési rendszerek átalakítását is (Bodor et al., 2017). Végül az adózás kérdéskörét inkább hátránynak tekintették a válaszadók, feltételezhetően az eredmény változékonyságának következtében, azonban a jogalkotás alapvetően törekedett arra, hogy az IFRS-ek bevezetése ne okozzon lényeges eltérést az adózás szempontjából (Lipták, 2018).

5. KÖVETKEZTETÉS

Tanulmányunkban a hitelintézetek szakértőinek az IFRS 9 – Pénzügyi instrumentumok standarddal kapcsolatos tapasztalatainak felmérését tűztük ki célul, amelynek érdekében kérdőíves kutatást készítettünk.

A kutatás során arra kerestük a választ, hogy a hitelintézetek szakértői hogyan vélekednek az IFRS 9 áttérési projekt sikerességéről, milyen kihívásokat jelentett számukra az új standard előírásainak implementálása, valamint milyen előnyöket és hátrányokat társítanak az áttéréshez. Érdekes módon a kutatásban részt vevő hitelintézetek 60 százalékának nem sikerült befejeznie az áttérési projektet 2018. január 1-jéig, azonban további kutatást igényelne annak felmérése, hogy milyen mértékű feladatok húzódtak át a 2018-as évre, vajon képesek voltak-e a folyamatban lévő feladatok ellenére az MNB-nek írt jelentéseket elkészíteni. A kérdések többségében azt tapasztaltuk, hogy a válaszok között jelentős különbség van aszerint, hogy a válaszadók bankja az áttérés előtt készített-e már IFRS-ek szerinti egyedi beszámolót vagy sem. Így az előbbi csoport mindenütt alacsonyabbra értékelt a kihívásokat, és e kihívások sorrendje is eltérő volt.

A kutatásban résztvevők számára az IT-rendszer kiforratlansága jelentette a legnagyobb kihívást. Feltételezhetően a korábban sem IFRS-beszámolót, sem IFRS anyavállalati jelentéscsomagot nem készítő hitelintézetek IT-rendszerei nem voltak felkészítve az alapvető IFRS-kalkulációkra sem (például az effektív kamatláb módszertan, valós értékelés), ezért számukra nagy problémát jelenthetett ezeknek a funkcióknak a fejlesztése és implementálása. Ezzel szemben a korábban már

IFRS-eket alkalmazók számára vélhetően a meglévő funkciók javítása, bővítése, továbbá az értékvesztéssel, illetve a fedezeti számvitellel kapcsolatos változtatások jelenthettek nagy kihívást.

A két csoport válasza közötti eltérést a számviteli kihívásoknál is tapasztaltuk mind a sorrendet, mind pedig az átlagos értékeket tekintve. A 2017-es évben IFRS-eket alkalmazó hitelintézetek számára az értékvesztés jelentette a legnagyobb kihívást, amely témakört kivétel nélkül 5-ösre értékelték a számviteli szakértők. Ezzel szemben a korábban HAS-t alkalmazó hitelintézetek mind sorrendben, mind értékelésben jelentősen kisebb kihívásnak ítélték meg az értékvesztést. Ezenkívül a korábban IFRS-eket alkalmazó hitelintézetek a támogatott ügyletek kezelését a második legnagyobb kihívásnak gondolták, viszont a HAS-t alkalmazóknál a sorrend végén szerepel a támogatott ügyletek kezelése. Ezzel szemben a korábban HAS-t alkalmazóknak a legnagyobb kihívást az adózással összefüggő kérdések jelentették, hiszen számukra a 2018-as év az IFRS 9 standard és az IFRS-ek együttes bevezetését jelentette, ami feltételezhetően háttérbe szorította a speciális ügyletek kezelésének problémáját.

Végül a kérdőívben az általunk felsorolt előnyök és hátrányok 5-ös skálán történő értékelésének eredménye nem igazolta az IFRS-ek és az IFRS 9 bevezetésének elvárt előnyeit, hiszen a válaszadók összességében jelentősen alacsonyabbra értékelték az előnyöket, mint a hátrányokat. Ennek az alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a 2018-as év még „tanulóévet” jelentett, illetve még jelent is a hitelintézetek számára, hiszen ez időszak alatt az új szabályok implementálása jelentős kihívást jelentett a kutatásban résztvevőknek, aminek következtében egyelőre a válaszadók számára az IFRS 9 standard bevezetésének hátrányai a hangsúlyosabbak. Néhány év múlva, amikor már elegendő tapasztalatot szereztek a hitelintézetek, érdemes lenne újból felmérni, vajon változott-e az idő elteltével a szakértők véleménye az IFRS 9-re történő áttéréssel kapcsolatban.

FÜGGELÉK

1. melléklet

Kérdőív

Alapadatok:

*kötelező

1. Kérem, adja meg, melyik hitelintézetnél dolgozik: *

2. Kérem, válassza ki, milyen területen dolgozik: *

Számvitel

Kötelező jelentések

Back office

Kockázatkezelés

Front office

Projektvezetés

IT

Egyéb: _____

Kérdések

1. Melyik évben térnek/tértek át az IFRS 9 alkalmazására?

2017-es évben

2018-as évben

Még nem tértünk át

Nem tudom

2. IAS 39-ről vagy magyar számviteli rendszerről térnek/tértek át?

IAS 39

Magyar számviteli rendszer

Nem tudom

3. Az áttérés előtt készítenek/készítettek-e a magyar számviteli beszámoló mellett egyedi IFRS-beszámolót vagy azzal azonos tartalmú jelentést?

Igen, az anyavállalat kérésére IFRS jelentéscsomagot

Nem

Nem tudom

Egyéb: _____

4. Az áttérés előtt az IFRS-jelentéscsomaghoz milyen módon állítják/állították elő az adatokat?

- Elkülönült, egyedi IFRS-adatokkal
- Magyar számviteli adatok összevont, becsléssel történő átforgatásával
- Nem tudom
- Nem készítünk/készítettünk IFRS-jelentéscsomagot
- Egyéb: _____

5. Az áttérést követően az IFRS-beszámolóhoz milyen módon állítják elő/állítják majd elő az adatokat?

- Elkülönült, egyedi IFRS-adatokkal
- Magyar számviteli adatok egyedi analitikával történő átforgatásával
- Magyar számviteli adatok összevont, becsléssel történő átforgatásával
- Nem tudom
- Egyéb: _____

6. Kérem, 5-ös skálán értékelje, hogy az IFRS 9 előírásainak megismeréséhez milyen gyakran használja/használta az alábbi információforrásokat (1 – nem használtam, 5 – gyakran használtam):

	1	2	3	4	5	Nem tudom
IFRS 9 standard elolvasása						
Tanfolyamok						
Konferenciák						
Anyavállalati tájékoztatás						
Folyóiratok						
Hírlevelek						
Szakkönyvek						

7. Az IFRS 9 áttérési projekt során külső szakértő/tanácsadó segítségét is igénybe veszik/vették?

- Igen
- Nem
- Nem tudom

8. Kérem, válassza ki, mely területekre készítették GAP-elemzést az IFRS 9 áttérési projekt elején (több választ is jelölhet):

- Számviteli szabályozás
- IT-rendszer
- Működési folyamatok, kontrollok
- Adózással összefüggő kérdések
- Nem készítettünk GAP-elemzést
- Nem tudom
- Egyéb: _____

9. Melyik évben indították el az IFRS 9 áttérési projektet?

- A 2016-os év előtt
- A 2016-os évben
- A 2017-es évben
- A 2018-es évben
- Még nem indítottuk el
- Nem tudom

10. Az IFRS 9 áttérési projekt megvalósítását mennyi időre becsülték?

- Kevesebb, mint 6 hónap
- 6–12 hónap
- 12–24 hónap
- Több, mint 24 hónap
- Nem tudom

11. Az IFRS 9 áttérési projekt mennyi idő alatt valósult meg?

- Kevesebb, mint 6 hónap
- 6–12 hónap
- 12–24 hónap
- Több, mint 24 hónap
- Még nem fejeződött be, de a tervezett határidőt tartani tudjuk
- Még nem fejeződött be, és a tervezett határidőt nem tudjuk tartani
- Nem tudom

12. Kérem, 5-ös skálán értékelje az IFRS 9-re történő áttérés kihívásait, problémáit (1 – nem jelent/jelentett kihívást, 5 – nagy kihívást jelent/jelentett):

	1	2	3	4	5	Nem tudom
GAP-elemzés hiánya						
Áttérési projekt hosszának alulbecslése						
Idő hiánya a napi feladatok mellett						
Projektvezető hiánya						
Megfelelő számú, képzett IFRS-szakember hiánya						
Tapasztalat hiánya						
IT-rendszer kiforratlansága						
Szabályozás kiforratlansága						
Nagy információigény (kötelező jelentések)						

13. Vannak/voltak-e az IFRS 9-re történő áttérésnek egyéb kihívásai, problémái? Ha igen, kérem, nevezze meg őket:

Egyéb: _____

14. Az IFRS 9-re történő áttérés előtt alkalmazták/alkalmazták-e a valós értékelést?

- Igen
 Nem
 Nem tudom

15. Az IFRS 9-re történő áttérés előtt alkalmazták/alkalmazták-e a fedezeti elszámolást?

- Igen
 Nem
 Nem tudom

16. Az IFRS 9-re történő áttérést követően alkalmazták/alkalmazták majd a fedezeti elszámolást?

- Igen
 Nem
 Nem tudom

17. Kérem, 5-ös skálán értékelje az IFRS 9-re történő áttérés számviteli kihívásait (1 – nem jelent/jelentett kihívást, 5 – nagy kihívást jelent/jelentett):

	1	2	3	4	5	Nem tudom
SPPI-teszt						
Üzleti modell értékelése						
Amortizált bekerülési érték számítása						
Költségek, jövőbeni cash flow-elemek becslése						
Valós értékelés						
Értékvesztés meghatározása						
Fedezeti számvitel						
Támogatott ügyletek kezelése (például: HIRS)						
Adózással összefüggő kérdések						

18. Vannak/voltak-e az IFRS 9-re történő áttérésnek egyéb számviteli kihívásai? Ha igen, kérem, nevezze meg őket:

Egyéb: _____

19. Kérem, 5-ös skálán becsülje meg, hogy Önöknél az alábbi feladatok mekkora része valósul/valósul majd meg IT-rendszeren keresztül:

	0%	1–25%	26–50%	51–75%	76–99%	100%	Nem tudom
Pénzügyi instrumentumok besorolása							
Amortizált bekerülési érték számítása							
Valós érték számítása							
Értékvesztés számítása							
Fedezeti számvitel							
Támogatott ügyletek kezelése (például: HIRS)							
Pénzügyi instrumentumok automatikus könyvelése							
Kötelező jelentések elkészítése							

20. Kérem, 5-ös skálán értékelje az IFRS 9-re történő áttérés IT-kihívásait (1 – nem jelent/jelentett kihívást, 5 – nagy kihívást jelent/jelentett):

	1	2	3	4	5	Nem tudom
Pénzügyi instrumentumok besorolása						
Amortizált bekerülési érték számítása						
Valós érték számítása						
Értékvesztés számítása						
Fedezeti számvitel						
Támogatott ügyletek kezelése (például: HIRS)						
Pénzügyi instrumentumok automatikus könyvelése						
Kötelező jelentések elkészítése						

21. Vannak/voltak-e az IFRS 9-re történő áttérésnek egyéb IT-kihívásai? Ha igen, kérem, nevezze meg őket:

Egyéb: _____

22. Kérem, 5-ös skálán értékelje az IFRS 9-re történő áttérés hátrányait (1 - nem jelent hátrányt, 5 - nagy hátrányt jelent):

	1	2	3	4	5	Nem tudom
IFRS-beszámoló összeállításának magasabb időigénye						
Magyar számviteli adatok továbbra is szükségesek						
Átálláshoz kapcsolódó magas egyszeri költségek						
Kedvezőtlenebb adóterhelés						
Kedvezőtlenebb jövedelmi helyzet						
Jövedelmezőség eltérő értelmezése						
Portfólió összetételének megváltozása						

23. Vannak/voltak-e az IFRS 9-re történő áttérésnek egyéb hátrányai? Ha igen, kérem, nevezze meg őket:

Egyéb: _____

24. Kérem, 5-ös skálán értékelje az IFRS 9-re történő áttérés előnyeit (1 – nem jelent előnyt, 5 – nagy előnyt jelent):

	1	2	3	4	5	Nem tudom
IFRS-beszámoló összeállításának alacsonyabb időigénye						
Adminisztrációs teher csökkentése (magyar számviteli adatokra már nincs szükség)						
Üzleti céloknak megfelelőbb számviteli kezelés						
Rugalmasabb átsorolás						
Kedvezőbb adóterhelés						
Kedvezőbb jövedelmi helyzet						

25. Vannak/voltak-e az IFRS 9-re történő áttérésnek egyéb előnyei? Ha igen, kérem, nevezze meg őket:

Egyéb: _____

26. Kérem, 5-ös skálán értékelje, hogy az áttérési projekt mely fő területek közös munkájával valósul/valósult meg (1 – nem vesz/vett részt a projektben, 5 – teljes mértékben részt vesz/vett a projektben):

	1	2	3	4	5	Nem tudom
Számvitel						
Kötelező jelentések						
Controlling						
Back office						
Kockázatkezelés						
Front office						
Projektvezetés						
IT						

HIVATKOZÁSOK

- BARTHA ZSUSZANNA – BALÁZS GÁBOR – BOROS JUDIT – MOLNÁR GÁBOR (2014): Úton az IFRS felé. https://www.pwc.com/hu/hu/szolgalattasok/ifrs/uton_az_ifrs_fele.pdf (letöltve: 2018.11.20.).
- BARTHA ZSUSZANNA – WILLIAMS, M. – HEVESI MÓNIKA (2015): Az IFRS hazai alkalmazása Összefoglaló a felmérés eredményeiről. [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRS_SURVEY_HUN_JAV_0619/\\$FILE/ifrs_HUN_JAV_06_19.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRS_SURVEY_HUN_JAV_0619/$FILE/ifrs_HUN_JAV_06_19.pdf) (letöltve: 2018.11.20.).
- BODOR KORNÉL – VESZPRÉMI ISTVÁN – MOLNÁR GÁBOR – HELYBÉLY JUDIT – FÖLDVÁRI ROLAND – ÁDÁM ENDRE (2017): Összefoglaló jelentés a 2017. évi IFRS-felmérés eredményeiről. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/hu/Documents/audit/hu-audit-IFRS-jelentes-2017.pdf> (letöltve: 2018.11.20.).
- GULYÁS ÉVA (2017): IFRS-ek szerinti egyedi beszámolóra való áttérés a pénzügyi intézményeknél. *SZAK-ma* 59(3), 27–29.
- MAJOROS PÁL (2011): *Tanácsok, tippek, trükkök nem csak szakdolgozatíróknak avagy a kutatómódszertan alapjai*. Budapest: Perfekt.
- IBM (2016): The Fisher Exact test for an RxC table is the Fisher-Freeman-Halton Test. <http://www-01.ibm.com/support/docview.wss?uid=swg21479647> (letöltve: 2018.10.12.).
- HUZSVAI LÁSZLÓ – VINCZE SZILVIA (2012): *SPSS-könyv*. Seneca Books (h. n.), <http://seneca-books.hu/doc/spsskonyv.pdf> (letöltve: 2018.11.01.).
- KÖKÉNY GÁBOR (2017): IFRS-átállás – Ahogy jelenleg a vállalkozások látják. *SZAK-ma* 59(3), 25–26.
- LIPTÁK VIRÁG (2018): Az IFRS-ek szerinti társasági adózás. *SZAK-ma* 60(9), 13–15.
- MÉSZÁROS LÁSZLÓ (2015): A kormány döntött az IFRS-ek egyedi beszámolási célokra történő alkalmazásáról. *SZAK-ma* 57(6), 276–278.
- MNB (2017): *V. Aranykönyv*. <https://www.mnb.hu/felugyelet/idosorok/v-aranykonyv> (letöltve: 2018.10.12.).
- RAKÓ ÁGNES (2018): Szemléletváltást igényel az IFRS-ekre történő áttérés. Interjú Rakó Ágnessel. *SZAK-ma* 60(9), 8–9.
- SPSSABC (2018a): Egymintás T-próba. <https://spssabc.hu/ketvaltozos-elemzes/egymintas-t-proba/> (letöltve: 2018.10.18.).
- SPSSABC (2018b): Fisher teszt. <https://spssabc.hu/ketvaltozos-elemzes/fisher-egzakt-teszt/>, (letöltve: 2018.10.12.).
- SPSSABC (2018c): Khí-négyzet próba jelentése és alkalmazása az SPSS-ben. <https://spssabc.hu/ketvaltozos-elemzes/khi-negyzet-proba/> (letöltve: 2018.11.01.).
- VAJAY JULIANNA (2015): A számvitel nemzetközi harmonizációja az 1970-es évektől napjainkig. *Gazdaság és Társadalom* 7. évf. Különszám, 88–98, <https://doi.org/10.21637/GT.2015.00.07>.
- VEIT ADRIENN (2018): Hab az IFRS tortán – Változások az MNB felé történő kötelező adatszolgáltatásban. <http://blog.kpmg.hu/2018/01/hab-az-ifrs-tortan-valtozasok-az-mnb-fele-torteno-kotelezo-adatszolgáltatásban/> (letöltve: 2018.11.16.).
- VESZPRÉMI ISTVÁN – MOLNÁR GÁBOR – HELYBÉLY JUDIT – JENEI MÓNIKA – ÁDÁM ENDRE (2018): Összefoglaló jelentés a 2018. évi IFRS felmérés eredményeiről. <https://www2.deloitte.com/hu/pages/audit/articles/ifrs-felmeres.html> (letöltve: 2018.11.20.).